ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2023:15

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Schaktningsövervakning intill gravfält i Goglunda

L1983:698 & L2023:1850
Nyköping Goglunda 1:3 & 1:4,
Nyköping Bärsta 7:1
Stigtomta socken
Nyköpings kommun
Södermanlands län

Rasmus Ohlsson

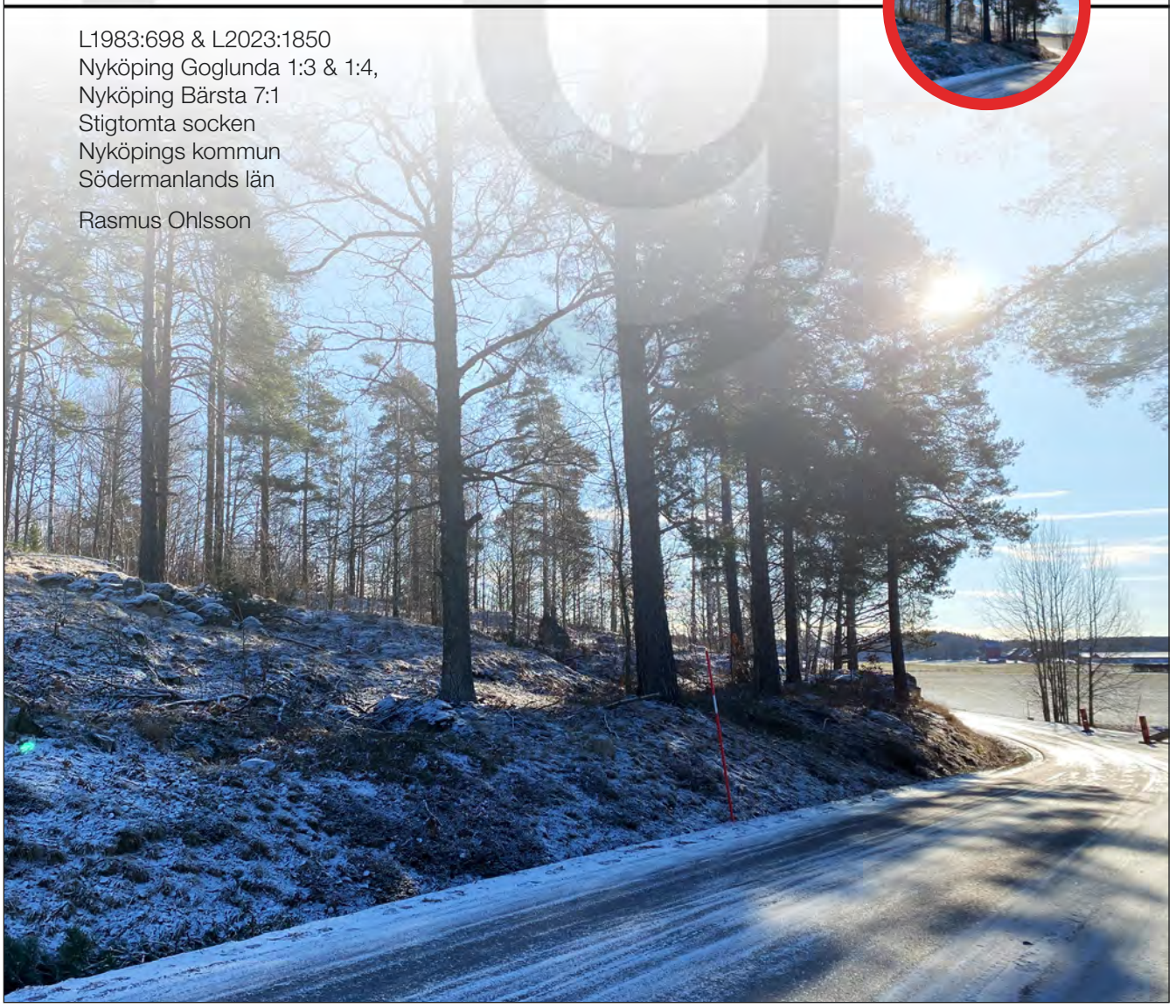

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10
www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

Översiktskarta över Södermanlands län med platsen för schaktningsövervakningen markerad i rött.

© 2023 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2023:15
Lst dnr 431-2079-2022

Författare	Rasmus Ohlsson
Kvalitetsgranskning	Sabina Larsson
Grafisk form	Sabina Larsson
Omslagsfoto	Bilväg med utkanten av gravfältet L1983:698 i bakgrunden. Foto från nordväst.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgängliga på http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD–Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2023:15

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Schaktningsövervakning intill gravfält i Goglunda

L1983:698 & L2023:1850
Nyköping Goglunda 1:3 & 1:4,
Nyköping Bärsta 7:1
Stigtomta socken
Nyköpings kommun
Södermanlands län

Rasmus Ohlsson

Lst dnr 431-2079-2022

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning 5
Inledning 5
Bakgrund och kulturmiljö 5
Syfte och målgrupper 7
Metod och genomförande 7
Resultat och tolkning 10
Utvärdering av resultaten
i förhållande till undersökningsplanen 12
Referenser 13
Tekniska och administrativa uppgifter 15
Bilagor 16
Bilaga 1. Schakttabell 16
Bilaga 2. Anläggningstabell 16
Bilaga 3. Vedartsanalys 17
Bilaga 4. ^{14}C-datering 18

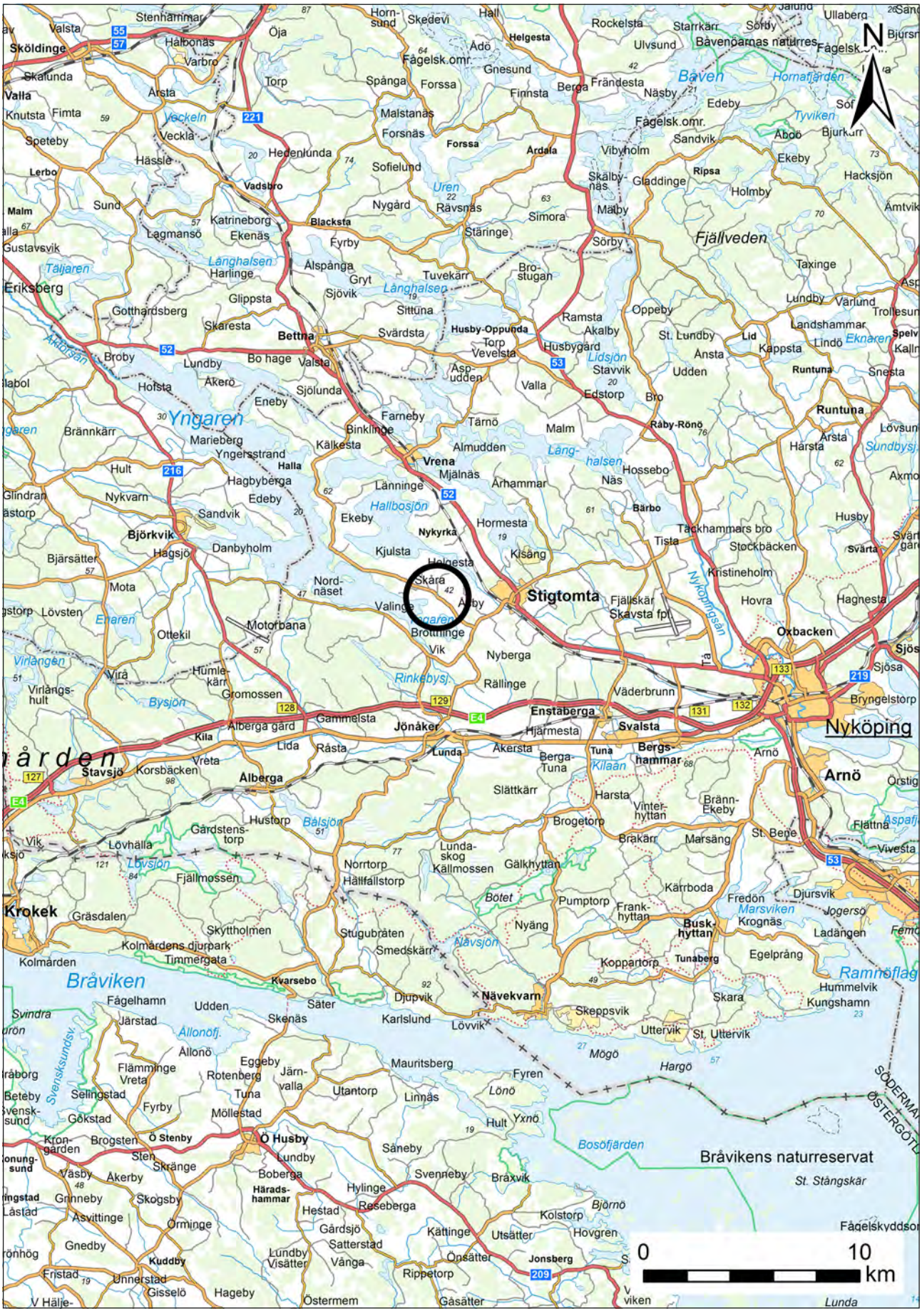

Figur 1. Karta med platsen för schaktningsövervakningen markerad med svart cirkel. Skala 1:250 000.

SAMMANFATTNING

I samband med schaktning och förläggande av fiberkabel i fornlämningsområdet till gravfältet L1983:698 utförde Arkeologgruppen AB en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Kabeln förlades både genom schaktning och genom borrning. Vid undersökningen framkom en skadad härd som daterades till år 688–888 e.Kr (2σ). Härden har registrerats i Kulturmiljöregistret (KMR) och fått lämningsnummer L2023:1850, ingen antikvarisk bedömning - undersökt och borttagen.

INLEDNING

Under våren år 2023 utförde Arkeologgruppen AB en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fornlämningsområdet till gravfältet L1983:698. Detta gjordes i samband med förläggandet av fiberkabel i omgivningarna kring Goglunda i Nyköpings kommun. Beslutande i ärendet var Länsstyrelsen i Södermanlands län och Gästabudstaden AB bar kostnadsansvaret.

BAKGRUND OCH KULTURMILJÖ

Gravfältet L1983:698 täcker ett område på ungefär 350×200 meter och består av 40 gravhögar samt 100 stensättningar, varav en kvadratisk, en rektangulär och resterande runda. Gravhögarna har en diameter på 7 till 18 meter och en höjd på 0,4 till 1,8 meter. En av högarna har en mittsten, en annan har en delvis synlig kantkedja och några av dem har kantränna eller antydan till kantränna. De runda stensättningarna är 3 till 11 meter i diameter och har en höjd på 0,2 till 0,5 meter. Några av dem har helt eller delvis synlig kantkedja. Den kvadratiska stensättningen har 17 till 18 meter långa sidor, höjd på 0,8 meter, mittblock och en delvis synlig kantkedja. Den rektangulära stensättningen mäter 6×5 meter och 0,3 meter. Runtom gravfältet på platser som inte utgörs av modern åkermark ligger ytterligare tre stensättningar (L1983:167, L1983:168 och L1983:1212) samt en husgrund, ett gränsmärke och en färdväg från historisk tid (L1982:5015, L1982:5125 och L1982:5102). Gravfältet ligger i en miljö som, åt samtliga väderstreck, är präglad av flertalet liknande gravfält och ensamliggande stensättningar belägna på de höjder som sticker upp ur det moderna åkerlandskapet (Kulturmiljöregistret, KMR). Goglunda, i form av Goglunda by, är belagt i källorna från 1380-talet (Ortnamnsregistret, ISOF) och platsen är belägen ungefär fyra kilometer väster om Stigtomta kyrka, vilken byggdes under tidig medeltid och blev sockenkyrka för Stigtomta socken (Bebyggelseregistret, BeBR).

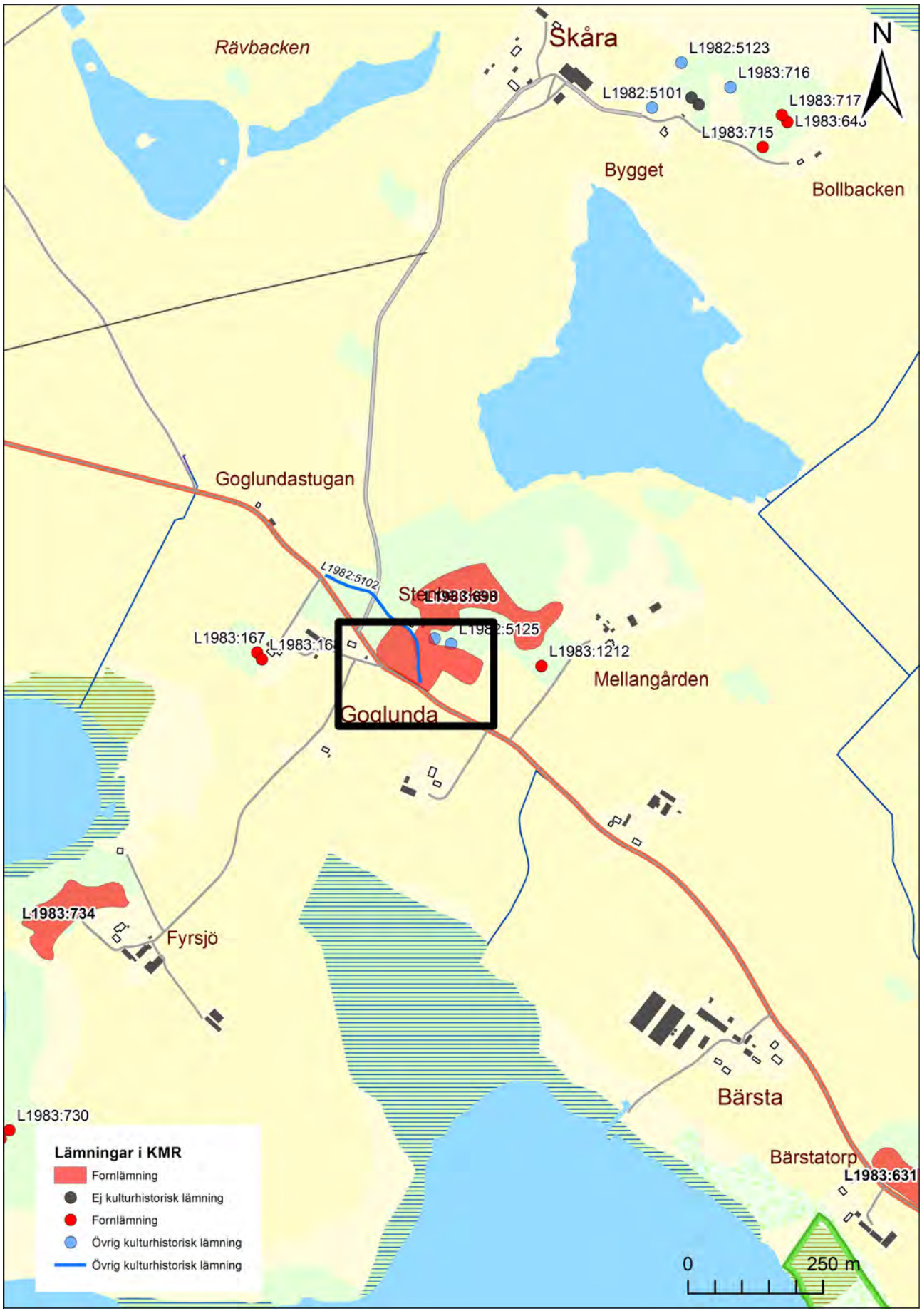

Figur 2. Karta över Goglunda och närliggande fornlämningar. Platsen för schaktningsövervakningen är markerad med svart rektangel. Skala 1:10 000.

SYFTE OCH MÅLGRUPPER

Syftet med den arkeologiska schaktningsövervakningen var i första hand att undvika att fornlämning skulle påverkas av arbetsföretaget och i andra hand, om det inte var möjligt att undvika fornlämning, löpande undersöka och dokumentera mindre komplicerade lämningar inom de delar av fornlämningen som berörts samt ta tillvara fynd. Målgruppen för undersökningen är i första hand Länsstyrelsen och Gästabudstaden AB.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Uppdraget inleddes med att ett schakt (S1) om cirka 3×1,8 meter grävdes till ett djup på ungefär 0,7 meter. Närvaron av äldre ledningar försvårade omständigheterna för att lägga den nya kabeln, vilket ledde till att beslut fattades om att borra istället för att schakta och att lägga kabeln något söder om den planerade sträckan. Utifrån det grävda schaktet i den nordvästliga delen av undersökningsområdet var dock borrande ej möjligt som en följd av begränsat utrymme samt berg och sten i marken. Därför grävdes en sträcka på ungefär 35 meter utifrån det tidigare schaktet istället med grävmaskin, med en schaktbredd på 0,5 meter och ett djup på 0,7 meter.

Då kabelutsättningen ej stämde grävdes ett litet schakt (S3) på cirka 2×2 meter i den centrala delen av undersökningsområdet för att lokalisera en äldre fiberkabel. Inför borrandet för den nya kabeln grävdes ett schakt (S2) om ungefär 7×5 meter. Utifrån dessa schakt borrades sedan resterande yta för kabelsträckningen. Efter nedläggning av kabeln lades schakten igen. Schaktning inför kabelläggningen och för borrhålet övervakades av arkeolog medan borrning utfördes utan arkeologisk övervakning. Schakten och anläggningen dokumenterades skriftligt, fotograferades och mättes in med handhållen GPS i koordinatsystemet SWEREF99TM.

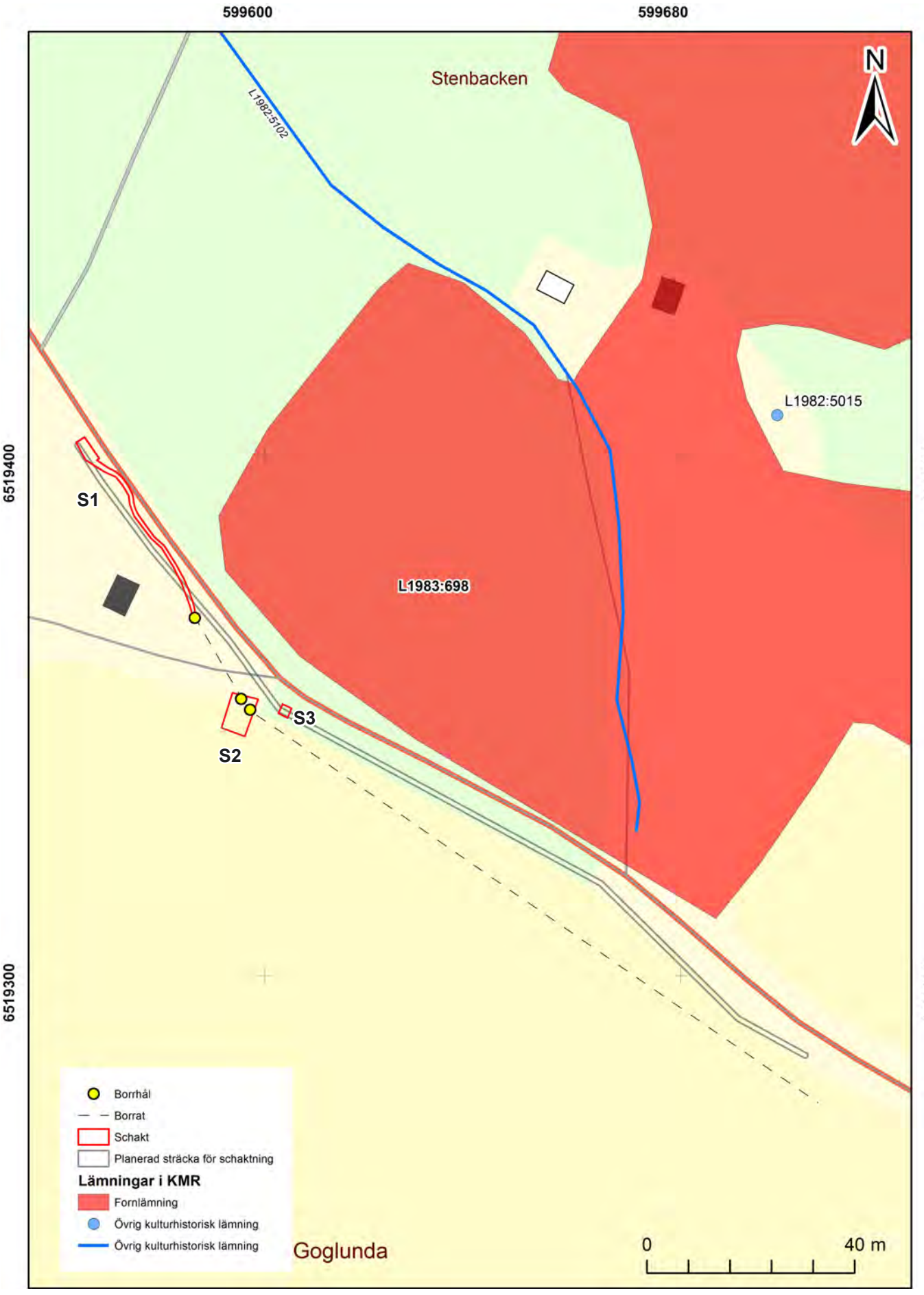

Figur 3. Schaktplan och planerad sträcka för schaktning. Skala 1:1000.

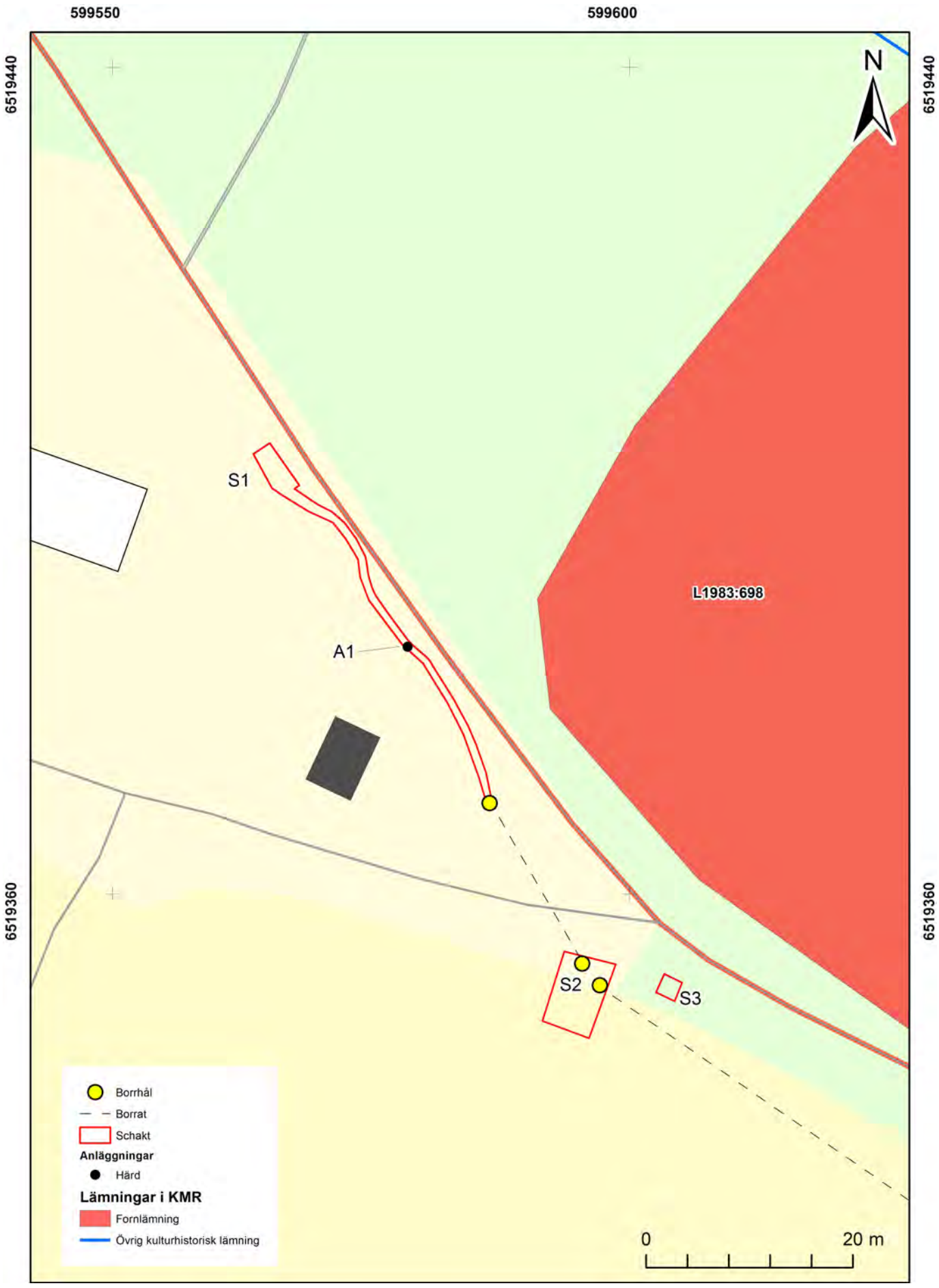

Figur 4. Schaktplan med påträffad anläggning i schakt 1. Skala 1:500.

RESULTAT OCH TOLKNING

Under torven i den bredare nordvästra delen av schakt 1 och i vägbanken framkom till stor del påförda massor bestående av lucker silt innehållandes grus och sten. Under de påförda massorna påträffades steril undergrund bestående av ljusbeige silt. Vid grävning påträffades en äldre fiberkabel och en äldre telekabel. Under torven i sydöst framkom det istället ett 0,3–0,5 meter tjockt matjordslager innehållandes krossade takpannor och andra recenta föremål. Under matjorden påträffades undergrund av ljusbeige silt. Centralt i schaktet påträffades en skadad härd (A1). Den har delvis grävts igenom i den nordöstra delen av anläggningen vid nedläggandet av en äldre fiberkabel. Härden framkom vid 0,6 meters djup, hade en diameter på 0,5 meter och var 0,03 meter tjock. Trots skadan hade härden någorlunda väl behållit sin form i sin sydvästra del. Centralt från botten av härden A1 insamlades ett smuligt och lätt fragmenterat prov av träkol. Det insamlade provet innehöll sju olika små fragment, varav ett identifierades som tall och resterande som björk (se bilaga 3). För datering skickades fragment av träkol från björk. Kolet från härden A1 ^{14}C-daterades till 688–888 e.Kr (2σ), se bilaga 4. Då härden daterades till yngre järnålder, har den med stor sannolikhet uppkommit i relation till det närliggande och samtida gravfältet (L1983:698). Härden har registrerats i KMR och fått lämningsnummer L2023:1850, ingen antikvarisk bedömning - helt undersökt.

Schakt 2 grävdes i åkermark och efter ett 0,3 meter tjockt lager matjord framkom undergrund bestående av ljusbeige melerad lera. Schakt 3 grävdes intill vägen och bestod av liknande material som den nordvästra delen av schakt 1: påförda massor innehållandes grus och sten.

Figur 5. Delar av S1 sett från nordväst, med äldre fiberkabel synlig i schaktbotten.

Figur 6. Den skadade härden A1, under framrensning, i schakt 1. Skuren av äldre fiberkabel i den nordöstra delen.

UTVÄRDERING AV RESULTATEN
I FÖRHÅLLANDE TILL UNDERSÖKNINGSPLANEN

Syftet med undersökningen var att undvika påverkan på fornlämning och om ej möjligt, löpande undersöka och dokumentera mindre komplicerade lämningar. Schakten kunde förläggas på ett sådant sätt att inga ovan mark synliga lämningar påverkades och endast en anläggning, i form av en härd, behövde undersökas och dokumenteras.

REFERENSER

Digitalt material

Bebyggelseregistret (BeBR) https://bebyggelseregistret.raa.se/bbr2/sok/search.raa
Kulturmiljöregistret (KMR) https://app.raa.se/open/fornsok/
Ortnamnsregistret (ISOF) https://ortnamnsregistret.isof.se/place-names

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER

Figur 1. Karta med platsen för schaktningsövervakningen markerad med svart cirkel. Skala 1:250 000.
Figur 2. Karta över Goglunda och närliggande fornlämningar. Platsen för schaktningsövervakningen är markerad med svart rektangel. Skala 1:10 000.
Figur 3. Schaktplan och planerad sträcka för schaktning. Skala 1:1000.
Figur 4. Schaktplan med påträffad anläggning i Schakt 1. Skala 1:500.
Figur 5. Delar av schakt 1 sett från nordväst, med äldre fiberkabel synlig i schaktbotten. Foto Arkeologgruppen.
Figur 6. Skadad härd som påträffades i schakt 1. Skuren av äldre fiberkabel i den nordöstra delen. Foto Arkeologgruppen.

FÖRTECKNING ÖVER BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell
Bilaga 2. Anläggningstabell
Bilaga 3. Vedartsanalys
Bilaga 4. ^{14}C-analys

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län	Södermanland
Kommun	Nyköping
Landskap	Södermanland
Socken	Stigtomta
Fastighet	Nyköping Goglunda 1:3 & 1:4, Nyköping Bärsta 7:1

Fornlämningsnummer	L1983:698 & L2023:1850
Lämningstyp	Gravfält, gravhög, stensättning
Datering	Järnålder

Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2022-05-16
Länsstyrelsens diarienummer	431-2079-2022
Uppdragsnummer i Fornreg	202200652
Arkeologgruppens projektnummer	P22036

Projektledare	Sabina Larsson
Fältpersonal	Sabina Larsson

Undersökningstid	Mars 2023
Undersökt yta	79 m^2
Inmätningsteknik	Handhållen GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd gjordes.

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

S-nr	Mått (m)	Djup (m)	Beskrivning
1	40×2	0,7	I den nordvästra delen av schaktet framkom framför allt påförda massor av beige silt innehållandes grus och sten. Denna del grävdes bredare, till en bredd på 1,8 meter, medan resterande delar av schaktet grävdes till en bredd på 0,5 meter. I den smalare delen av schaktet framkom ett 0,3–0,5 meter tjockt matjordslager under torven. Centralt i schaktet påträffades en härd som skurits av tidigare lagd fiberkabel.
2	7×5	0,7	Grävdes i åkermark. Under ett 0,3 meter tjockt matjordslager framkom undergrund av ljusbeige melerad lera.
3	2×2	0,7	Under torven framkom påförda massor bestående av silt innehållandes grus och sten. Under detta påträffades undergrund av ljusbeige silt.

Bilaga 2. Anläggningstabell

A-nr	Typ	Form i plan	Storlek (m)	Djup (m)	Beskrivning
1	Härd	Rund	0,5 diameter	0,03	Skuren av tidigare lagd fiberkabel i sin nordöstra del. Resterande delar av anläggningen hade någorlunda väl behållit sin form. Kolprov taget från centralt i härden.

Bilaga 3. Vedartsanalys

Antraco
vedartsanalys

ProjektId 2691
Södermanland, Nyköpings kommun, Stigtomta socken, Bärsta 7:1,

Härd, A1, P1

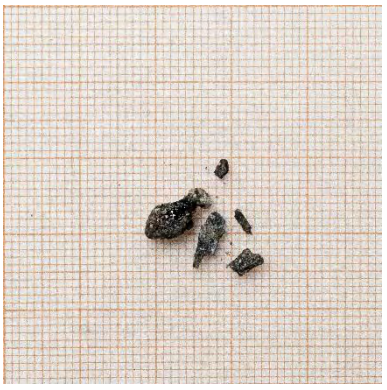

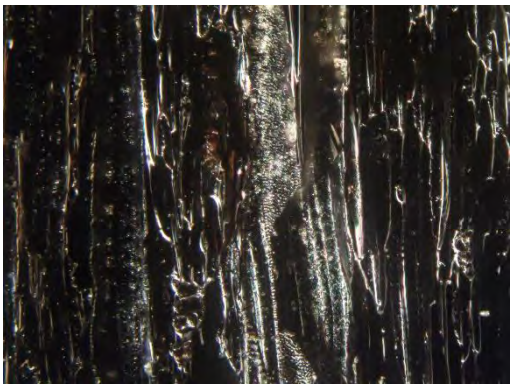

Smuligt och ytterst lättfragmenterat träkol. En liten kolbit av tall noterades. För datering skickades träkol av yngre björk.

Vikt (g)	Analyserad vikt (g)	Fragment	Antal fragment	Analyserat antal	Björk	Tall*
0,1	0,1	0,1	7	7	6	1

* Ej tillvaratagen

Bilaga 4. ^{14}C-datering

UPPSALA UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Hemsida:
http://www.tandemlab.uu.se

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2023-05-05

Sabina Larsson
Arkeologgruppen i Örebro AB
Radiatorvägen 11
702 27 ÖREBRO

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Goglunda, Nyköping, Södermanland (proj. 22036). (p 5101)

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C-innehållet i acceleratorn förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labbnummer	Prov	δ^{13}C‰ V-PDB	^{14}C ålder BP
Ua-78228	A1 P1	−25,0	1 218 ± 30

Med vänliga hälsningar

Melanie Mucke
2023.05.05
17:20:47 +02'00'

Melanie Mucke/Daniel Primetzhofer

Kalibreringskurvor

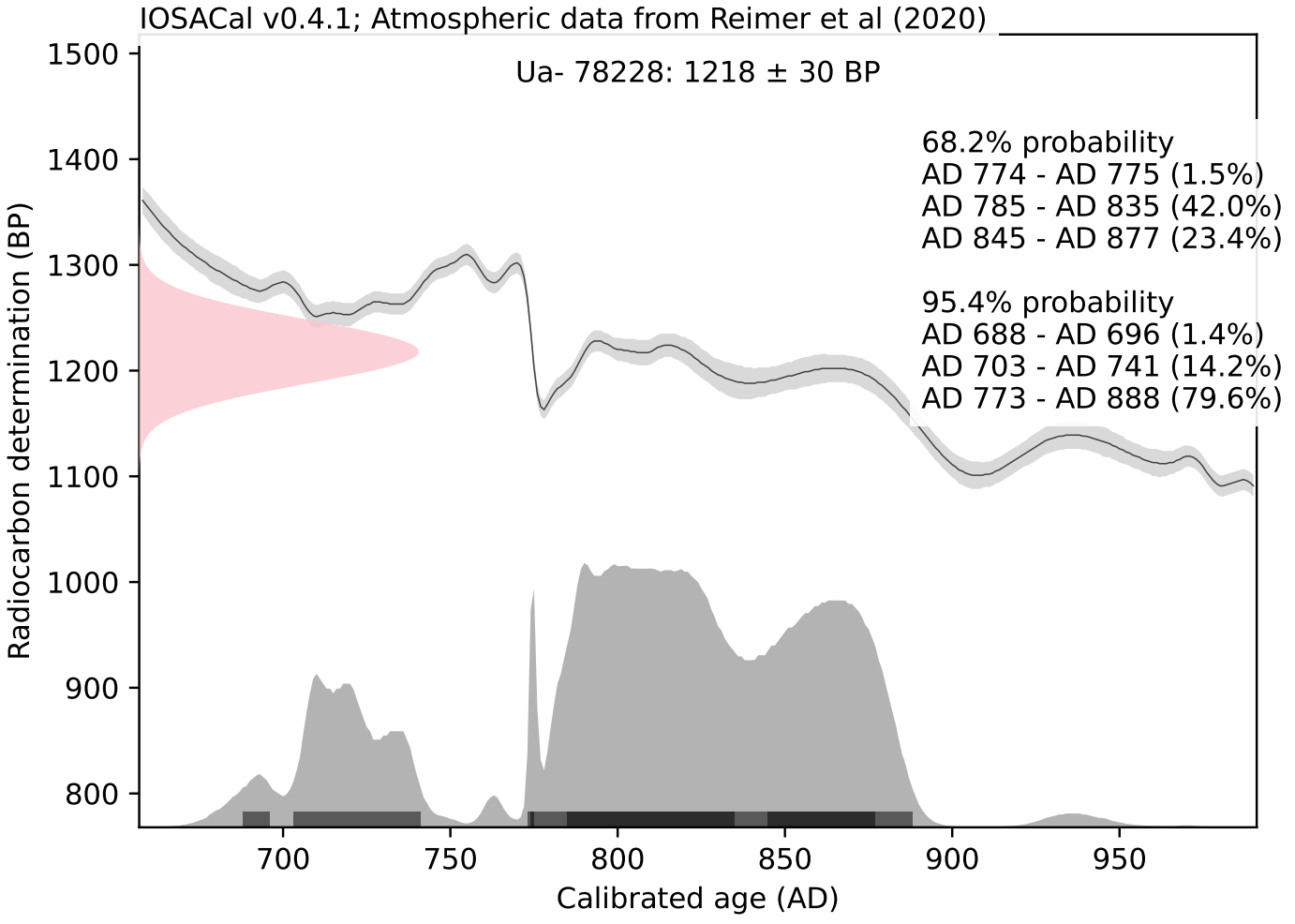

Arkeologgruppen AB
RAPPORT 2023:15